

ותן חלקנו בתורתך

מאת כ"ק האדמו"ר מרחלין שליט"א

שיחת התעמקות על פי דרך עץ החיים
פרשת לך לך תשפ"ה

קבלת קהל בתיאום מראש בטל' 02-6520002

www.rachlin.org.il

בהוצאת: אוריאל יעוץ ופתרונות בע"מ

יפה רום 40 ירושלים ת"י

לקבלת הגיליון למייל: rachlin@rachlin.org.il

© כל הזכויות שמורות לכ"ק האדמו"ר רבי פינחס דניאל הכהן רחלין שליט"א

סרקו להורדה

הערה: מאמר זה הנו תמלול של שיעור בפרשת השבוע שהעביר כ"ק האדמו"ר שליט"א.
לא הוכנסו שינויים על מנת לשמר את הסגנון המקורי.

פרשת לך תשפ"ה - סודות הנבואה ורוח הקודש

נביא מקבל את נבואתו וכל בעל רוח הקודש מקבל את רוח הקודש. אין להדיוטות הבנה בזה. גם חכם גדול בתורה, לא חייבת להיות לו הבנה בזה. יש לו הבנה בשכל, אבל אם הוא לא באמת זכה לרוח הקודש או לנבואה – אז זו רק הבנה בשכל, הוא לא חי את זה, הוא לא חש את זה, הוא לא יודע איך זה עובד, כי זה לא מפורט יותר מדי, אלא רק ראשי דברים.

בענין הזה שה' יתברך התגלה לאבות בא"ל שד"י, שזו מדרגה, א' – ל' – ש' – ד' – י', ולא התגלה אליהם בשם הוי"ה, י' – ה' – ו' – ה'. י' – ה' – ו' – ה' התגלה למשה רבינו. אז יש כל מיני מדרגות של הנהגתו יתברך. שמות השם הם לא השם שלו. אין לנו תפיסה והשגה בה' יתברך, יש לנו רק תפיסה והשגה בהנהגה שלו. וההנהגה שלו היא מתגלה גם על ידי שמות שלו, על ידי איזה שם זה. שם אלקיים, זה שם של דין. א"ל, זה שם של חסד. לפי השם שמופיע, כתוב בתורה, אנחנו יודעים איזו מדרגה פנתה לנביא.

בואו, אני רק אסכם: בהתחלה כשבן אדם מתחיל לקבל גילויים מהשמים, אמתיים, לא דמיונות – אז יש לו ערבוב גם כן של סטרא אחרא. ככה מביא הרמח"ל. ולכן הנביאים, בדרך כלל היה להם נביא שלימד אותם. ואם אין להם נביא שלימד אותם, אז נביא מהשמים מלמד אותם, כמו רבינו הבעל שם טוב הקדוש, שזכה שלימד אותו רבו מן השמים, אחיה השילוני הנביא, שהיה רבו של אליהו הנביא. אחר כך גם זכה לאליהו הנביא, וזכה גם לקבל מהמשיח עצמו. ככה מובא.

אז בהתחלה האדם לא יודע, שומע איזה קול, רואה איזה מראה – אולי זה דמיון, אולי אלה הזיות. יש אנשים עם הזיות, כי הם חולים. האם הם נביאים? לא, הם לא נביאים. הם חולים, יש להם הזיות. גם מי שלוקח סמים יכולות להיות לו הזיות, אז ההזיות האלה נכונות? לא. אלה הזיות. זה לא גילוי מהשמים.

ערב טוב, חודש טוב! שבוע טוב, מה שלומכם? אנחנו כאן ב'ותן חלקנו בתורתך', פרשת לך לך תשפ"ה, ובשם ה' נעשה ונצליח.

כמו תמיד, רצוי לקרוא את הפרשה לפני ששומעים את השיעור. זו פרשה מופלאה עם כמה וכמה סוגיות. ואני אתמקד דוקא בענין של ברית בין הבתרים ומה שקדם לה.

משך את תשומת לבי הדיבור של ה' יתברך עם אברהם אבינו, שבה הוא מבטיח לו שהוא יתן לו את הארץ הזאת וכו', ואז אברהם אבינו שואל "בְּפֶה אֵיךְ שָׁנָה". ואז מסתבך הענין, ונהיה חושך גדול, וה' מבשר לו על ארבע מאות שנה עונש על השאלה הזו, שהוא גלות מצרים. ככה סיכמתי את זה בכמה מלים.

טוב, מה קורה פה? למה זה חמור כל כך? למה העונש חמור כל כך? אומר הרמח"ל הקדוש שיש הנהגת שחר ועונש, ויש הנהגת היחוד שזו הנהגת השלמות. ה' יתברך מסנכרן ביניהן. אז כמובן, ה' יתברך מדקדק עם חסידיו כחוט השערה, וזה לא אותו דבר מעשה או דיבור של בן אדם פשוט ומעשה או דיבור של אברהם אבינו. חכמים אומרים בכלל שאין לנו באמת השגה בחיים שלהם, בעניינים שלהם. את זה אני אומר במלים שלי, כן? ובכל זאת, אין מקרא יוצא מידי פשוטו, וצריך להתייחס לסוגיות.

אז קודם כל בענין הזה של הנבואה, רוח הקודש, גילוי משמים: קודם כל יש רוח הקודש, זו דרגה אחת. ויש נבואה, דרגה שניה. והנבואה מחולקת לשניים: דרגתו של משה רבינו, אספקלריא מאירה, שרק הוא זכה לה – ושאר הנביאים וכל מיני דרגות בנבואה שלהם, שזו אספקלריא שאינה מאירה. אספקלריא, זו מראָה, כמו מין מראָה כזה.

ויש באר"י הקדוש ובכלל בספרי הקבלה הרבה דיבורים על עניני הנבואה, על מה ההבדל בין רוח הקודש לנבואה, שרוח הקודש היא מהנוק' ונבואה היא מזעיר אנפין, ועל מאיפה, מאיזה מקום בדיוק, מאיזה מקום בדיוק כל

רשות לשאול שאלה? כמובן, נראה שבהחלט כן. אנחנו רואים בכל הפעמים שה' מדבר אתו שהוא גם מתפלל על סדום ועמורה, מתווכח. אז יש לו יכולת לדבר ולשאול ולהקשות ולבקש עזרה וכל מה שהוא עשה.

אז הובטח לו משמים שהוא יקבל את הארץ, והוא שואל "במה אדע כי אירשנה". במה השאלה הזאת לא בסדר? מה הוא שאל? אומרים לאיזה צדיק יתשמע, אתה תזכה לגילוי אליהו, דוגמא, אני ממציא. אז הצדיק אומר: 'טוב, במה זה תלוי? אני צריך להיות בחדר לבד? אני צריך ללכת ליער? אני צריך לטבול? מה אני צריך לעשות?' אז הוא יענה על זה? או שיענו לו או שלא יענו לו, או שיוכיחו אותו אולי, כי ימה אתה שואל שאלות?.

אנחנו ראינו שה' שלח את שמואל הנביא להמליך את בן ישי למלך, ושמואל הנביא אמר 'אם ישמע שאול, הוא יהרוג אותי, מורד במלכות' – וה' ענה לו. לא קרה כלום. אז הוא היה צריך לדייק. יונה הנביא כשנשלח להתנבא על נינוה חשב שהוא הבין משהו אחד, והיו לו כל מיני שיקולים להציל את עם ישראל מקטרוגים, ולכן הוא ברח, הוא לא רצה ללכת לנינוה. בסוף הדברים היו שונים ממה שהוא הבין. אולי הוא היה צריך לשאול?

הנה דוגמא לנסיון: כשה' מדבר עם הושע ואומר לו 'תגיד, במלים שלי, תגיד לי, מה העוונות שעם ישראל עושים עכשיו?' אז הוא אמר: 'אם יש להם עוונות, תחליף אותם באומה אחרת'. האם בזמן שהוא היה ער, רגיל, כמו בן אדם רגיל, זה מה שהוא היה אומר? אולי לא. אבל הוא היה במצב של דבקות, וזה מה שיצא לו להגיד.

מה יותר אמין מבחינת שמים: כשבן אדם ער עם כל חושי והוא עונה מה שהוא חושב אחרי שיקול דעת – או כשהוא 'חצי מעולף' נקרא לזה ככה, חצי פה חצי שם, והוא עונה משהו, כשהוא כמו שאומרים היום להבדיל, 'בלי פילטרים', במצב שלו, איך שהוא, ככה, "פְּגַמְל עָלַי אֲמוּוֹ"?

כנראה המצב הזה – אני לא מכריע, אני משער – נראה שהמצב הזה שבן אדם עונה בלי שיש לו את כל השיקולים של בן אדם ער, זה עושה רושם. אם הוא נביא חשוב כמו הושע, זה עשה רושם והוא מיד קיבל עונש על זה. גם נגזרו שלש גזירות על עם ישראל ואחר כך הוא היה צריך לבטל אותם, בגלל מה שהוא אמר – שיכול להיות שאם הוא היה ער הוא לא היה אומר את זה, הוא היה מתפלל, היה שואל עוד שאלות.

תראו מה זה לדבר. כמה בן אדם לא נזהר בכלל, מדבר כל מיני שטויות בלי לשים לב. חכמים אומרים שאדם יתן את הדין על כל מלה שיצאה מפיו. פחד ה'. אוי לנו, אוי לנו. ה' ירחם עלינו. כמה צריך לשמור על הפה.

אז במצב הזה אברהם אבינו שאל "במה אדע", וה' נותן לו את ההוראות מה לעשות בברית בין הבתרים, ואז נהיה חושך ואפילה והרגשה נוראה, כנראה פחד נורא. והוא גם אומר לו על גזר הדין הזה של ארבע מאות שנה ושאהר כך יצאו ברכוש גדול. מי שלמד האר"י הקדוש, שקיבל את התורה שלו מאליהו הנביא וכל התורה שלו אמת – שהסיבה שירדנו למצרים היא כי היו שמה ניצוצות של

ולכן בתחילת הדרך צריך ללמוד, או מאליהו הנביא או מאיזה מלאך או ממישהו שמלמד את הצדיק, או מצדיק אחר שמלמד אותו. בכל אופן, יש לימוד, כדי להבחין מה מהסטרא אחרא ומה לא מהסטרא אחרא. אחר כך כשהנביא כבר בקי אין ענין של סטרא אחרא. אבל יש ענין של מדרגות שונות, וכל מיני גורמים שרוצים להגיד לו כל מיני דברים – זה יכול להיות מלאכים, זה יכול להיות נשמות של צדיקים, זה יכול להיות כל מיני שמות ה', זה יכול להיות כל מיני בחינות. אז הוא צריך לשמוע לכולם? למי הוא צריך לשמוע? האם יש לו מחויבות מסוימת למדרגה מסוימת? מאיפה הוא יודע דבר כזה?

קודם כל, בעניני הנבואה ורוח הקודש הצדיק לא יודע כלום עד שלא מגלים לו משמים. פשוט. ולא מגלים לו משמים עד שלא נגזר בבית דין של מעלה, ועד שלא מנסים את הצדיק בהרבה נסיונות במיליון דברים, שאם בן אדם לא ראוי – הוא לא זוכה לכולם. שנבין ענין, כן? טוב.

וכשהצדיק נמצא במצב של התבודדות הוא מכוון איזו כונה לפי שרש נשמתו, שהוא קיבל אותה משמים – אז מופיע הדיבור או המראה או שניהם, המסרים מופיעים. הנביא לא נמצא בערנות. היחיד שקיבל נבואה בערנות, עומד ומשוחח עם הבורא יתברך, כמו בן אדם להבדיל אין סוף הבדלות, זה משה רבינו. כל מה שאני אומר מובא בכתבים.

ושאר הנביאים לא עמדו וקיבלו את הנבואה. הם עשו יחודים, כוונות, ואז הם קיבלו את הנבואה או את רוח הקודש או את מה שהם צריכים לקבל. ואז הם מצד אחד במצב של ערנות כי הם שומעים ורואים והם צריכים להבין וצריכים לזכור, כי אם לא אחר כך ישכח להם הכל.

ומצד שני, הם לא ממש בשליטה כמו בן אדם שעכשיו נמצא בערנות רגילה, שיש לו את כל הידע שלו והכל, והוא יכול להתמודד כמו שאומרים. בן אדם שנמצא בכל יכולותיו, ער – לא משנה מה תביא לו עכשיו, איך תתקוף אותו, מילולית או אחרת – הוא יכול להתמודד עם זה.

אבל הנביא שנמצא במצב כזה של מקבל, בביטול, בדבקות – הוא לא ביכולת הזו של האדם הרגיל כשהוא ער. זה משהו אחר. אז במצב הזה יכול להיות שהוא רק מקבל ולא יכול לשאול שאלות, או יכול לשאול שאלות. פה אנחנו רואים שאברהם אבינו היה יכול לשאול שאלות. אז הוא שואל שאלה. הוא אמר לקבל משמים הדרכה. הוא אמר לקבל עזרה, הארה, כל מה שהוא צריך בשביל למלא את התפקיד שלו.

אבל יש גם ענין של נסיונות. אלה לא נסיונות מצד הסטרא אחרא, אלא נסיונות מצד הקדושה, כמו שכתוב שה' יתברך נסה את אברהם אבינו בעשרה נסיונות, ועמד בכולם. ובזכות זה שהוא עמד בכולם זכינו אנחנו, בניו, שיש לנו עשרת ימי תשובה לעשות תשובה, בזכות זה שהוא עמד בנסיונות. ככה מובא.

אם כן, יש ענין של עזרה, ויש ענין של נסיון. יש כל מיני ענינים. ואברהם אבינו נמצא במצב הזה, כנראה, ככה זה נראה לפי מה שכתוב, והוא שואל שאלה. האם היתה לו

אדם הראשון שנפלו לשם ב"עֲרֹת הָאָרֶץ" מצרים כתוצאה מהפגם שפגם אדם הראשון ק"ל שנה, ובאנו לשם כדי לעבוד "בְּחֶמֶר וּבְלִבָּיִם" כדי להוציא משם מעושק הקליפה את אותם הניצוצות, וכן הלאה, בטח בפרשות המתאימות כבר דיברנו על זה – אז היתה פה סיבה מלכתחילה.

אז למה אם כן כשהוא אמר "במה אדע" נגזרה הגזירה הזאת? או שיש פה "נוֹרָא עֲלֵיָהּ עַל פְּנֵי אֲדָם", כמו שכתוב במדרש, יש דבר כזה – או שאפשר לתרץ באמת על פי הרמח"ל שמבחינת הנהגת השלמות היה צריך לרדת למצרים להעלות את הניצוצות, ואולי אם אברהם אבינו לא היה שואל אולי היה על ידי ההתעלות הזאת שלו שהוא לא שאל מעלה את הניצוצות בעצמו – אם כי זה נראה קצת דחוק, אבל אולי, אני לא יודע. יש דבר כזה שהצדיק על ידי התפילות שלו, אומר האר"י, ועל ידי היחודים שלו הוא מעלה את הניצוצות. הוא לא חייב דוקא להגיע לאיזה מקום כדי לעלות משם את הניצוצות. יש כל מיני בחינות של העלאת הניצוצות.

לפי התוצאה אנחנו רואים שהיינו צריכים להיות שמה בפועל. אז פה ה' יתברך שילב את ההנהגה של תיקון עולם, ובכל מקרה תיקון עולם של השלמות, של היחוד, עם הישכר ועונשי על זה שהוא שאל "במה אדע". הוא הלביש אחד בשני, ולכן התקיים הענין הזה של גלות מצרים.

מישהו שאל אותי השבוע אם יש רוח הקודש בדור הזה, ואמר 'אין רוח הקודש'. טוב, ברור – לו אין רוח הקודש. אתה יכול לדעת אם יש רוח הקודש או אין רוח הקודש? – מי שיש לו רוח הקודש יודע שיש רוח הקודש. האם הוא מגלה את זה? לא בהכרח. לא בהכרח. יכול להיות שיש לצדיק רוח הקודש והוא לא מגלה לאף אחד שיש לו רוח הקודש. יכול להיות שיש צדיק שיש לו רוח הקודש ומצוים עליו משמים לגלות שיש לו רוח הקודש או להראות שיש לו רוח הקודש. אולי לפעמים הוא מגלה טפח ומכסה טפחיים.

למשל, אמר הרמח"ל הקדוש שהוא צָנָה להסביר דברים ולפרש דברים בקבלה שלא צווה האר"י הקדוש, שהיה לפניו, שהאר"י הקדוש היה אסור לו לפרש. והוא בא והוסיף, כי הוא צווה להוסיף. טוב, הנה, כל מיני בחינות, כל מיני שליחויות, כל מיני הארות, כל מיני גילויים, כל מיני ענינים. מה אנו, מה חיינו? ובכל זאת, זה מעניין, כי רואים כאן עונש רציני, ארבע מאות שנה של גלות. וזה שהם יצאו ברכוש גדול, שאחר כך הם יצאו ברכוש גדול – אומר האר"י, הרכוש הגדול הזה הוא גם העלאת הניצוצות, כי הניצוצות נפלו בדומם, צומח, חי ומדְבָר וכל החטיבה הזאת. אז מעלים אותם משם על ידי הגלות.

יכול להיות שאם בן אדם... למשל, גם בענין מכירת יוסף – אולי אם היו זוכים ולא מוכרים את יוסף, אולי לא היה צריך את כל הגלות הזאת. אבל משמים התגלגל ככה. אז בסוף "רבות מחשבות בלב איש, וְעֵצַת ה' היא תקום", תמיד "עצת ה' היא תקום".

וגם בזמן הזה ולעתיד לבוא: הגאולה תבוא כי ה' הבטיח – האם היא תבוא על ידי תשובה או על ידי יסורים או על

ידי שניהם? תלוי במעשים שלנו. אם נעשה תשובה, היא תבוא על ידי תשובה. תשובה: תשובה שלמה, תשובה לשם שמים, תשובת כל העולמות כולם, תשובה – תשוב ה"א.

כמה אנשים צריכים לעשות תשובה כדי שתבוא הגאולה? יש בזה כל מיני שיטות. זה יכול להיות גם פְּנִישְׁתָּא חֲדָא, מנין. אבל בודאי אם זו כנישתא חדא, זו לא סתם כנישתא חדא. הם צריכים להיות קדושים באמת, ובאמת שיהיה להם כח לתקן את הכל ולהעלות את כל הניצוצות, כי עד שלא מעלים את כל הניצוצות הגאולה מתעכבת.

כשאדם עושה מצוה מעשים טובים, יחודים, תפילות, מתגבר על יצרו – הוא מעלה ניצוצות. אם הוא נופל ועושה הפוך – הניצוצות שלו עוד נעשקים על ידי הסטרא אחרא, רחמנא לצלן. במלחמה הזו עד הרגע האחרון "אל תאמן בעצמך עד יום מותך". ככה כתוב, רבותי! כמה בן אדם הוא כלום. כמה בן אדם צריך להזהר לא להמציא לו כל מיני המצאות ודמיונות ועיוותים של התורה. זה דבר חמור. "אל תאמן בעצמך עד יום מותך".

ותראו מה זה: שאלה כביכול לא במקום של אברהם אבינו – למה היא יכולה לגרום. מה אנו, מה חיינו... כמה דברים וכמה שטויות אנחנו מדברים... ה' ירחם עלינו, כי אנחנו כלום, אז יתחשבו בנו, אני יודע... נבקש רחמי שמים שלא נדבר שטויות, לא נחשוב שטויות ולא נעשה שטויות, ונעשה לו יתברך נחת רוח.

הדור שלנו במצב מורכב, קשה, מפחיד, מסוכן, בצרה גדולה, ה' ירחם על עמו ישראל – כל אחד צריך להתאמץ יותר בעבודת ה', כל אחד, כל יום קצת יותר – לא כל יום קצת פחות, כל יום קצת יותר! או הרבה יותר. כל אחד שישתדל כמה שיותר! כי אנחנו צוות אחד. בני איש אחד אנחנו.

אנחנו כולנו ביחד נשמת אדם הראשון, שבאנו לפה לתקן את חטא עץ הדעת. אז כל הנסיונות קשורים לזה. גם אברהם, יצחק ויעקב באו לתקן את החטא. הם לא תיקנו הכל, כי אם היו מתקנים את הכל היה נגמר התיקון. אז אפילו לאנשים קטנים כמונו בדור יתום כמונו גם יש תיקונים ונסיונות, ומלחמה ביצר הפרטי והכללי, ואוהו... – לא להתרשל. לא לחפש לברוח. לנסות כל יום להשתדל יותר. "במקום שאין אנשים השתדל להיות איש".

והעיקר והעיקר: לשמור על הקדושה, ולא להתגאות. לא להתגאות, שמי שמתגאה – כל העבודה שלו הולכת לסטרא אחרא. אז גם צריך שלמות, וגם צריך להיות 'כלום'. יפה.

יהי רצון שבזכות אבותינו הקדושים ואמותינו הקדושות נעשה את התפקידים שלנו כראוי, נעשה לאבא שבשמים נחת רוח, "ובא לציון גואל" במהרה ברחמים ובעניימים!

לחיים! לחיים! לחיים!

להתחזק בעבודתו יתברך! להפיץ את מעינות דע"ה, דרך עץ החיים, בכל זמן ובכל מקום לזיכוי הרבים.

כל טוב סלה.

שבת שלום ומבורך לכל בית ישראל.

מתוך נפשי – שלל עצות להתחדדות במלחמה

מאת כ"ק האדמו"ר רבי פינחס דניאל הכהן רחלין שליט"א
ה' חשון תשפ"ה

לעילוי נשמות הנופלים - לרפואת הפצועים - להחזרת החטופים - לשמירה על החיילים.

- א. במשחק השחמט אין שום מהלך תמים – יש מהלך שלא הובן! כך גם בחיים ובמלחמה: אם משהו זז במפת הקרב – בדוק מיד, בזהירות ולעומק מדוע הוא זז.
- ב. במלחמת היצר הפרטי והכללי חייבים כל הזמן לחדד את כל החושים ולהיות ערניים.
- ג. במלחמה כדאי תמיד להיות היוזם וזה שקובע את סדר היום, ולא להיות מופתע ומובל. כך גם בעבודתו ית'.
- ד. בני אדם מתעלמים מהמציאות במטרה לשרוד נפשית. זאת תחבולה נכונה – אך רק לפרק זמן קצר, להתרעננות בלבד.
- ה. אל תתעלם מהסבל של הזולת – מאנשים כואבים, מאנשים סובלים ומאנשים צועקים. הקשב להם, ועזור להם.
- ו. אם תתעלם מהבעיה, היא לא תעלם – היא תתפח לממדים מפלצתיים.
- ז. במקום העבודה, היחסים הבינאישיים הטובים קודמים למקצועיות.
- ח. אם האשה שלך אינה מרוצה ממך – בדוק מדוע, ושנה את הדרוש שינוי. הויכוחים שלך והטענות שלך והשכנועים שלך לא יעזרו. השינוי שלך – יכול לעזור ולעצור את חורבן הבית.
- ט. אל תדרוש מאף אחד דברים שאינו יכול לקיים. חבל לבזבז כחות לריק. התאם את האור לכלי.
- י. זה שאתה רוצה לפתוח עסק, ופותח אותו – אינו מבטיח כלל שהעסק יצליח!
- יא. אם הוא אינו מסוגל לעבוד בתור שכיר, מי אמר שיהיה מסוגל להיות עצמאי?!
- יב. לעולם הטל ספק בכל מה שאתה עושה. ועשה בכל שלב בירור עמוק – מתוך ענוה ואמת, ומתוך תפילה לבורא עולם ית' שישמור עליך מטעויות.
- יג. אם את כל הזמן מצערת את בעלך, יתכן שביום מן הימים הוא יקום וילך.
- יד. אל תתנו לדמיונות להשתלט עליכם!
- טו. אל תקח על עצמך משימה שאתה יודע שהיא גדולה עליך! אל תפעל מתוך קנאה או מתוך גאווה או נקמנות, או מתוך זלזול בקשיים. זכור: "מח שליט על הלב".
- טז. לעתים מה שנראה לך שהוא טוב אינו באמת טוב, ומה שנראה לך שהוא רע – אינו באמת רע. חייבים בירור אמתי ועמוק כדי לראות מה יוצא מכל דבר.
- יז. זה שאנשים מחמיאים לך לא אומר שאתה חייב להאמין להם, או להתמכר לזה.
- יח. אל תעבור את הגבולות שלך. עצור הרבה לפני שאתה מגיע לקצה ומתמוטט.
- יט. זה שהכל הצליח עד עתה – אינו מבטיח שזה יצליח בהמשך. זה שהכל נכשל עד עתה אינו אומר שזה יכשל גם בעתיד – אבל זה כן נותן חומר למחשבה ולחשבון נפש!
- כ. "ותשועה בָּרַב יוֹעֵץ" – אך תלוי מי היועצים ומי המתיעץ. לעתים מרוב יועצים נגרם חורבן גרוע יותר.
- כא. אם היועץ נגוע באג'נדות ובאינטרסים – עדיף לברוח. יש להזהר מעצות אחיתפֶּל, שהיה חכם גדול – אבל 'נגוע' לחלוטין.
- כב. צריך לחדד את השגת הלב – שהוא לעולם אינו משקר.

**לחיים! לחיים! לחיים! להתחזק ב'דרך עץ החיים'!
לחיים! לחיים! לחיים! "בְּתַחְבֵּלוֹת תַּעֲשֶׂה לְךָ מַלְחָמָה"!**